

PÉNZÜGYI STABILITÁS ÉS GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉG

ÖSSZEFOGLALÓ¹

A kormányzati képességek minősége jelentős hatással van a mindenkorai pénzügyi stabilitásra és a versenyképesség területén tapasztalható eredményekre. Sőt, a versenyképesség kapcsán azt is fontos kiemelni, hogy a mai kormányzati döntések nemcsak a jelen, hanem a jövő versenyképességét is befolyásolják. Korunkban a jövő versenyképessége szempontjából döntő kérdés, hogy a folyamatban lévő jelentős változásokba, az „Ipar 4.0”-nak nevezett technológiai forradalomba be tud-e egy ország kapcsolódni. Ugyanis ha erre nem képes, akkor nagy valószínűséggel a perifériára szorul. A bekapcsolódás feltétele – az egészséges pénzügyi rendszer mellett – a jó fejlesztéspolitika. Kulcsfontosságú feladat a gazdasági szerkezet tudatos alakítása, a nagy hozzáadott értéket előállító ágazatok arányának növelése, ezzel összefüggésben az országban működő értékláncok meghosszabbítása azért, hogy a nagyobb hozzáadott értékű szakaszok is helyben legyenek, ezzel hozzájáruljanak a termelékenység növeléséhez és a jól fizető munkahelyek arányának növeléséhez.

A digitalizációs folyamatba való bekapcsolódás ugyanakkor feltételekhez kötött: a technológiai befektetések mellett tudásra, innovációt bátorító környezetre, a digitális képességek fejlesztésére van szükség. A korszerű technológia alkalmazása a rendelkezésre álló tudással együtt növeli annak esélyét, hogy az exporton belül növekedjék a nagy tudást, innovációt és újdonságokat tartalmazó termékek és szolgáltatások aránya, azaz hogy egyre inkább ne csak megvásárolni kényszerüljünk mások tudását, fejlesztési eredményeit, hanem eladni is tudjunk „magyar tudást”. Ez javítja ugyanis a cserearányt, növeli a megtermelt és így elosztható, befektethető új értéket. Ezzel egyúttal növeli a GNI-mutató GDP-hez mért arányát, vagyis hozzájárul ahhoz, hogy a hazai szereplők által létrehozott új érték, amely a hazai gazdasági és társadalmi fejlődés alapja, jobban nőjön, mint a GDP, amelynek olyan elemei is vannak – mint például a külföldi cégek repatriált profitja, osztaléka –, amelyek nem Magyarországon hasznosulnak.

Végső soron pedig ez lehetővé teszi, hogy a magyar gazdaság az olcsó munkaerővel való versenyzésről áttérjen a tudásra, képességekre, innovációra építő versenyképességre: azaz „termelési központ” helyett minél inkább „tudásközponttá” is tudjunk válni. A friss nemzetközi elemzések szerint az új technológiák gyors és hatékony alkalmazására nem vagyunk megfelelően felkészülve. Az EU által szerkesztett „digitális gazdaság és társadalom index” alapján az EU 28 tagországa közül a 21.-ek vagyunk. Az IMD Versenyképességi Kutatóintézet 2017 júniusában megjelent tanulmánya szerint az ún. digitális versenyképességi listán Magyarország a vizsgált 63 ország közül a 44., a V4-országok közül az utolsó. Ennek egyik oka lehet, hogy az általunk vizsgált mutatók szerint a K+F-ráfordítások értéke stagnál. Bár a vállalászati kuta-

tó-fejlesztő helyek GDP-arányos ráfordítása emelkedik, a kutató-intézeteké és felsőoktatási kutató-fejlesztő helyeké fokozatosan mérséklődik. Továbbá 2012-től kezdve csökkent a kutatás-fejlesztés területén dolgozók aránya az összes foglalkoztatotton belül. Pedig a korszerű technológia alkalmazhatósága és a digitális képességek fejlesztése szempontjából fontos lenne az arányuk növelése, a kutató-fejlesztők megtartása, a tudástranszfer felgyorsítása az oktató-kutató helyek és az üzleti világ között.

Nem mindegy tehát, hogy a Jó Állam milyen lépéseket tesz azért, hogy a technológiai, illetve tudásforradalomba Magyarország aktív résztvevőként tudjon bekapcsolódni. A helyzet feltérképezése és a teendők megfogalmazása érdekében új mutatókat vezetünk be 2017-ben, amelyek segítségével értékeljük a gazdaság jelenlegi szerkezetét, diverzifikáltságát, az értékláncok hosszát, a technológiaintenzív feldolgozóipari és tudásintenzív szolgáltatási vállalkozások arányát a bruttó hozzáadott érték termelésében, valamint ezek részesedését a foglalkoztatásból. A termelékenység hagyományos mutatója, az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hazai termék mellett új mutatóként elemezzük az ún. *fejlettségi mutatót*, amely az EU átlagos gazdasági fejlettségi szintjéhez hasonlítja a magyar gazdaság fejlettségi szintjét, illetve annak éves változását és regionális értékeit. A fejlettségi szint javítása is összefügg azzal, hogy be tudunk-e kapcsolódni a digitalizációs folyamatokba. Ezért elemezzük az ún. *teljes tényező termelékenység* elemeinek, összetevőinek alakulását is. A teljes tényező termelékenység mutató elemzése azért fontos, mert bizonyított, hogy a versenyképesebb gazdaságokban ez a mutató gyorsabban nő, mint a hagyományos termelékenységi mutató. Ennek az oka, hogy a teljes tényező termelékenységi mutató nemcsak azt vizsgálja, hogy a munkavállalók által megtermelt GDP hogyan alakul, hanem azt is elemzi, hogy milyen korszerű a technológia, amelyet a munkavállalók alkalmaznak, milyen tudásszintet igénylő munkák állnak rendelkezésre, milyen korszerű a cégek menedzselése, szervezetsége és irányítása. Vagyis ez a mutató arra nézve is irányt mutat, hogy hogyan lehetne a hagyományos termelékenységet emelni. Így kapcsolódik más, az innovációval és a képzettségi szinttel összefüggő mutatókhoz, közöttük is különösen az élethosszig való tanulás, vagyis a *felntt-képzés* mutatóhoz. A teljes tényező termelékenységi mutató javításának egyik jó módszere ugyanis a munkavállalók állandó továbbképzése. A felntt-képzésben való részvétel a humán tőkébe való folyamatos befektetést mérő inputmutató. A felntt-képzésben való részvétel aránya általában jelentősen befolyásolja a termelékenység-növelés lehetőségét, különösen a teljes tényező termelékenység emelkedésének lehetőségét, mivel új tudás és képességek megszerzését teszi lehetővé, ezzel növeli a rendelkezésre álló, magasabb képzettségi szintű munkaerő nagyságát.

Hazánkban nem is annyira a folyamatos képzésben, felntt-képzésben való alacsony részvételi arány, hanem inkább a nagy területi különbségek jelentenek veszélyt, ugyanis ha

¹ A fejezet szerzői: Prof. Dr. Csath Magdolna (a munkacsoport vezetője), Ludmánné Gyórpál Tünde, Nagy Balázs, Dr. Taksás Balázs, Dr. Vinogradov Szergej

egy gazdaságilag kevésbé fejlett régióban alacsony a továbbképzési teljesítmény, az visszahat a fejlesztési-beruházási lehetőségekre is. A teljes tényezőssé termelékenység növekedése, az innováció, valamint a gazdasági diverzifikáltság együttesen hat az export-import arány és a cserearány kedvező alakulására. A termelékenység növeléséhez tehát technológiai korszerűsítésre, a tudásba és az innovációba való befektetésre, az innovatív cégek arányának és teljesítményének – új érték teremtésében való részesedésének – növelésére, az értékláncok meghosszabbítására és a gazdaság sokszínűségének, diverzifikáltságának növelésére is szükség van. Ez egyben tovább csökkenti a magyar gazdaság energiaigényét, ami a csökkenő tendencia mellett Nyugat-Európa fejlettebb országaihoz képest még mindig nagyon magas. Az innovatív cégek arányának növelését segíti a kockázati tőke rendelkezésre állása, amit ebben az évben szintén elemeztünk.

A korábbi és az új mutatók segítségével teljesebb és átfogóbb képet kívántunk adni a gazdaság korszerűségéről, a jövő változásaihoz való bekapcsolódási képességéről, de egyben az államháztartás, a pénzügyek stabilitásáról, külső sérülékenységünk mértékéről, adósságunk alakulásáról is. Ez utóbbi területen azt tapasztaltuk, hogy sok ponton jelentős előrelépést értünk el. Például Magyarország finanszírozási képessége pozitív, ami a legfontosabb tényező az ország pénzügyi stabilitása szempontjából. Az adatok arra is rámutatnak, hogy az államnak – az újraiparosítás mellett – fontos szerepet kell szánnia a magas hozzáadott értékű szolgáltatási szektoroknak is, mert a tendenciát tekintve ezek hozzájárulása a pénzügyi stabilitásunkhoz gyorsabban nő, mint az ipari teljesítményé. Mindenképpen érdemes folytatni a külső adósságsökkenést is, ugyanis a külső adósság csökkenő pályájának fenntartása szükséges a külföldnek fizetendő kamat csökkentéséhez. Az alacsonyabb kamatfizetési kötelezettség pedig több forrást hagy a költségvetésben a digitalizációs forradalomba való bekapcsolódáshoz szükséges technológiai és tudásberuházásokra. Magyarország, versenytársaihoz képest, még mindig több kamatot fizet államadóssága után, ami rontja a versenyképesség növelésének esélyeit.

A nemzetgazdaság pénzügyi stabilitásának fenntartása szempontjából fontos tényező a megfelelő nagyságú devizatartalékok megléte is. Hazánk jelenleg megfelelő mértékű devizatartalékkal rendelkezik. Azonban az adatok azt mutatják, hogy pénzügyi stabilitásunk kockázatos tényezője, hogy a magyar állam finanszírozási igénye kiemelkedően magas. Végül érdemes megemlíteni, hogy a Jó Államnak fontos feladata a társadalom pénzügyi és gazdasági műveltségének és tudásának bővítése. Ez a pénzügyi stabilitási kockázatok hosszú távú csökkentése – valamint a versenyképesség javítása – szempontjából is kiemelkedő jelentőségű feladat. Továbbá a gazdaság dinamizálásáért, agilitásának növeléséért, a digitális forradalomba való aktív és nem követő bekapcsolódásért is sokat kell még tennie, mert ez fogja javítani a pénzügyi eredményeket és erősíteni a pénzügyi stabilitást.

A Jó Államnak fontos feladata és egyben felelőssége, hogy azokon a területeken, ahol még a V4-országokhoz képest is lemaradásban vagyunk, gyors és hatékony lépésekkel fordítsa meg a negatív

tendenciákat, és saját innovativitásának növelésével új, hatékony állami beavatkozási formákkal, illetve az üzleti környezet rugalmasabbá, vállalkozóbarátabbá tételével gyorsítsa fel a magyar gazdaság korszerűsödési és felzárkózási folyamatát. Fontos az európai uniós források hatékony felhasználása, az infrastrukturális beruházások mellett a gépi-technológiai beruházások arányának növelése, valamint az oktatásba és K+F+I-be fektetett források arányának és hatékonyságának javítása is. A társadalom digitális képességeinek általános javításához a hatékony és célirányos felnőttképzés, illetve a kisvállalkozások digitális tudásszintjének emelése szükséges. Nagyon fontos, hogy a jelenlegi helyzetünket és a kirajzolódó tendenciákat soha ne önmagukban, hanem mindig nemzetközi összehasonlításban vizsgáljuk, hiszen másokkal vagyunk versenyben a nemzetközi piacokon elérhető részesedés növeléséért, az emberek életszínvonalának és életminőségének javítása révén pedig a jó, szakképzett munkaerő megtartásáért. Nem lehet figyelmen kívül hagyni továbbá a regionális különbségeket sem. A lemaradó régiók és megyék felzárkóztatása is a Jó Állam feladata, amellyel hozzájárulhat az ország fenntartható, kiegyensúlyozott gazdasági-társadalmi fejlődéséhez, sőt, a népességcsökkenés megállításához is.

A kormányzás minőségének részletesebb elemzéséhez a továbbiakban vizsgálni kellene az állami ráfordítások és a keletkező gazdasági és társadalmi haszon kapcsolatát, azaz az erőforrás-felhasználás hatékonyságát is.

Szükség lenne egy, a részmutatókból számított, azok fontossági súlyát is figyelembe vevő, átfogó kompozit mutató megszerkesztésére is. Ez lehetővé tenné, hogy a magyar gazdaság versenyképességének alakulását, a jövő változásaira való felkészültségét egyetlen adattal írjuk le, és ennek segítségével területi összehasonlításokat is végezhesünk.

A pénzügyi stabilitás és a gazdasági versenyképesség színvonalára az ország gazdasági stabilitását, biztonságának szintjét is méri. A nemzetbiztonsági stratégiákban kiemelt helyen szerepel a pénzügyi stabilitás és a gazdasági versenyképesség javítása. A gazdasági függőség, más szóval sérülékenység csökkentése elsősorban a versenyképesség javításával érhető el. Másrészt a pénzügyi stabilitás és a gazdasági versenyképesség eredményei teszik lehetővé az életszínvonal és életminőség javítását, a közösségi jólét emelését. A makrogazdasági eredmények, amelyek általában a múltbeli döntések mai hatásait tükrözik, teszik lehetővé a társadalmi fejlődésbe való mai beruházásokat, és ezzel biztosítják azt, hogy a makromutatók a jövőben is kedvezően alakuljanak. A gazdaság szerkezete, energia- és erőforrásigénye, innovativitása, működési hatékonysága szorosan összefügg a környezeti fenntarthatósággal is. A fenntartható fejlődés fontos kérdése, hogy miként tudjuk a jelenleg rendelkezésre álló erőforrásainkat – a humán tőkét is beleértve – olyan takarékos módon használni, továbbá folyamatosan erősíteni, hogy elegendő mennyiség és megfelelő minőség álljon majd rendelkezésre belőlük a jövőben is. A közigazgatás hatékonysága, átláthatósága, a bürokrácia szintje a vállalati működés környezetét, működési feltételeit alakítja. Kutatások igazolják, hogy a rugalmasan és gyorsan működő, teljesítmény- és vállalkozásorientált szemléletű kormányzás maga is a versenyképességet javító tényező.